

Speciale
uitgave bij
'Handboek Varen
op de
Waddenzee'

SCHEEPSWIJZERTJE

Veilig varen op de Waddenzee

Met 10 adviezen van o.a. **KNRM**

Marianne van der Linden

ScheepsWijzertjes

‘ScheepsWijzertjes’ zijn uitgaven van ScheepsWijs. Ieder boekje belicht een specifiek thema uit de praktijk van het varen en de veilige navigatie.

De boekjes zijn geschreven door Marianne van der Linden, auteur van het ‘Handboek Varen op de Waddenzee’.

Dit ScheepsWijzertje is tot stand gekomen in samenwerking met de KNRM, Hollandia Watersportboeken (Gottmer) en ‘Varen doe je samen!’.

Met dank aan:

Janneke Stokroos, KNRM

Gilbert de Bruin, Hydrografische Dienst van de Koninklijke Marine

Eddie Huisman, Rijkswaterstaat / Varen doe je Samen!

Lilium Veenstra, Waddentrainer ScheepsWijs

Eef Willems, docent Enkhuizer Zeevaartschool

Jan Huneman, Boswachter Staatsbosbeheer

Jan Almoes, Kapitein Rederij Doeksen

Ton Vaes, docent Zeevaartschool IJmuiden

Handboek Varen op de Waddenzee

Het 'Handboek Varen op de Waddenzee' is het boek waarin je nog meer kunt lezen over de tien onderwerpen uit dit ScheepsWijzertje.

Bestseller

De eerste druk van het boek was binnen 3 maanden uitverkocht. Na 6 jaar zijn meer dan 7200 exemplaren verkocht.

Inhoud

Het handboek is overzichtelijk ingedeeld in 8 hoofdstukken:

- De Waddenzee, natuurgebied en vaargebied
- Schip en uitrusting
- Getij en stroming op de Waddenzee
- Weer, wind en water
- Navigeren op de Waddenzee
- Sluizen, havens, noodsituaties
- Wantij of ondiepte passeren
- Droogvallen op de Waddenzee

“Het nieuwe standaardwerk voor de Waddenzee”

Ton Vaes, docent Zeevaartschool

Meer dan
7200
exemplaren
verkocht!

224 pagina's full colour

Met leeslint en geactualiseerde kaarten

Bestellen via:

www.handboekwaddenzee.nl

Je krijgt het boek direct en zonder portokosten thuisgestuurd.

Veilig varen op de Waddenzee

Met je eigen schip naar een Waddeneiland varen is een fantastische ervaring. Genieten van de natuur en de dynamiek van het getij. Onderweg voor anker of droogvallen en de stilte en de weidsheid van het Wad ervaren.

Hoe begin je aan dit avontuur?

Dit 'ScheepsWijzertje' reikt je de handvatten aan voor een goede voorbereiding en een veilige tocht. Het geeft antwoord op een aantal veelgestelde vragen aan de hand van tien praktische adviezen van professionele Waddentrainers van ScheepsWijs, reddingswerkers van de KNRM en medewerkers van de Hydrografische Dienst.

Verwijzingen

In het gele kadertje staan verwijzingen naar het 'Handboek Varen op de Waddenzee'. Op de vermelde pagina staat een uitgebreide uitleg bij deze beknopte informatie.

Alvast veel lees- en Waddenplezier!

Inhoud

ScheepsWijzertjes	2	▶
Handboek Varen op de Waddenzee	3	▶
Veilig varen op de Waddenzee		
1 Ken je schip	5	▶
2 Wadden-uitrusting	6	▶
3 Je eerste Waddentocht	7	▶
4 Maak een tochtplanning	8	▶
5 Vaar met goed Waddenweer	9	▶
6 Gebruik de nieuwste zeekaart	10	▶
7 Draag een reddingsvest	11	▶
8 Navigeer!	12	▶
9 Let op dwarsstroom	13	▶
10 Respecteer de natuur	14	▶
Met dank aan de KNRM	15	▶
Varen doe je Samen!	16	▶
Contact en colofon	17	▶

1 Ken je ship...

Als je een nieuw vaargebied wilt verkennen, zorg dan dat je vertrouwd bent met je ship én je bemanning, liefst onder verschillende (weers-)omstandigheden. Dan heb je tijd en aandacht voor alle nieuwe dingen die het Wad te bieden heeft.

Wat moet je kunnen met en weten van je ship?

- Tot en met windkracht 6 moet je je ship goed kunnen zeilen en manoeuvreren.
- Zorg dat je weet welke zeegang je ship aankan, wanneer je moet reven, of je droog kunt vallen en wat de diepgang van je ship is.
- Bouw voldoende ervaring op, zodat je in staat bent om een onbekende haven in te varen, zonder je daar de hele dag zorgen om te maken.
- Maak je bemanning 'scheepswijs' aan boord van je ship, zodat je niet de enige bent die weet hoe de motor start, hoe je de marifoon bedient en hoe je het anker kunt laten vallen.

*"Pas als ik weet wat mijn ship aankan, voel ik me veilig.
Dat vertrouwen is onmisbaar, dat breng je over op je bemanning."*

Eef Willems, docente Zeevaartschool Enkhuizen

MEER HIEROVER OP **PAG. 21** VAN HET
HANDBOEK VAREN OP DE WADDENZEE

2 Wadden-uitrusting

Op het Wad heb je verschillende zaken nodig die wellicht ontbreken wanneer je op de binnenwateren vaart.

Checklist

Denk aan de volgende praktische uitrusting:

- 1 Betrouwbare motor
- 2 Actuele zeekaarten
- 3 Kompas en GPS
- 4 Stevig ankergeroi
- 5 Navigatieverlichting en radarreflector
- 6 Marifoon (of portofoon)
- 7 Dieptemeter of vaarboom met merktekens
- 8 Een goed boek (voor als je verwaaid ligt)

Bekijk de uitgebreide checklist in het 'Handboek Varen op de Waddenzee'.

Met stip op 1: motorpech

De meeste noodsituaties waarvoor de KNRM in actie komt, zijn veroorzaakt door problemen met de motor. Voormalig KNRM-schipper Harmen Schuttel van West-Terschelling: "In het voorjaar zien we veel problemen door vervuilde brandstoffilters of slechte accu's. Op het IJsselmeer lig je dan te drijven, maar bij motorpech op de Waddenzee neemt de stroming je mee naar een zandbank waar je niet wilt zijn of je komt terecht in een scheepvaartroute."

MEER HIEROVER OP **PAG. 29** VAN HET
HANDBOEK VAREN OP DE WADDENZEE

3 Je eerste Waddentocht

Misschien weet je al waar je heen wilt. Met vrienden naar een Waddeneiland of naar een avontuurlijke plek om droog te vallen. Maar ... niet alles kan elke dag op het Wad.

“We zien wel...”

Janneke Stokroos van de KNRM: “De laatste jaren is het aantal reddingen op de Waddenzee toegenomen. Beginnende schippers onderschatten het Wad als ze zeggen: ‘We zien wel.’ Dat past niet bij een vaargebied als de Waddenzee.”

Begin eenvoudig

Kies voor je eerste tocht een bestemming die makkelijk haalbaar is in de beschikbare tijd. Denk ook aan de terugreis. Plan je tocht zo, dat je voor het donker in de haven bent. Nachtvaren is heel mooi op het Wad, maar niet als je nog moet wennen aan stroming en ondiepten.

Routes om mee te beginnen

Geschikte routes om mee te beginnen zijn vooral de korte en beschutte routes, zoals van Kornwerderzand naar Harlingen. Tochten waarbij je een zeegat passeert, zoals van Den Helder naar Texel, vragen meer ervaring. Het is daar belangrijk dat je kunt inschatten welke omstandigheden je mag verwachten.

4 Maak een tochtplanning

Bekijk de route die je wilt varen voordat je vertrekt uit de haven. Onmisbare informatie over de route die je wilt varen is bijvoorbeeld:

Is de afstand haalbaar?

Sommige Waddenroutes vaar je in een paar uur, andere zijn een flinke dagtocht of er hoort een meerdaagse planning bij. Stel je van te voren de vraag of de tocht haalbaar is met je schip en je bemanning.

Zijn er ondiepten?

Het Waddenbodembodem kent veel relief. De kaart geeft daar informatie over. Bekijk of er ondiepten zijn op de route en of je deze met de verwachte waterstand kunt passeren.

Stroming

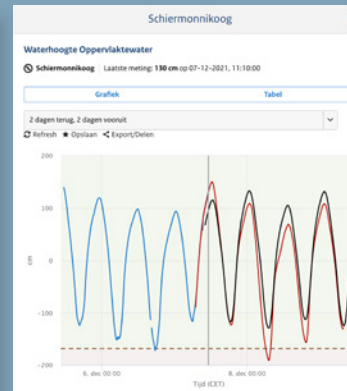
De stroomsnelheid op de Waddenzee is gemiddeld ongeveer 2 tot 3 knopen, maar kan oplopen tot 5 knopen. De stroming kan je reis daarmee aanzienlijk versnellen of vertragen.

En verder?

Routeplanning omvat nog meer onderdelen. Is de route bezeild? Welke oriëntatiepunten zijn er, naast de betonnen? Op welke routes kun je veerboten verwachten?

MEER HIEROVER OP **PAG. 16 & 17** VAN HET
HANDBOEK VAREN OP DE WADDENZEE

HP33 en www.scheepswijs.nl/waddenzee

Bekijk de tijden van hoog- en laagwater voor vertrek en maak een inschatting van de stroming.

5 Vaar met ‘goed Waddenweer’

‘Mooi weer’ is op het Wad niet vanzelfsprekend. De Waddenzee heeft zijn eigen weer. Het weer bepaalt hoe het Wad eruitziet en is daarmee doorslaggevend voor elke tocht.

Goed Waddenweer

Maak het jezelf gemakkelijk en kies voor je eerste tocht op het Wad een dag met weinig wind en goed zicht.

* Wind

De wind op de Waddenzee is vaak 1 of 2 Bft sterker dan op de Friese Meren en het IJsselmeer. Bij een windwaarschuwing kun je beter niet de Waddenzee op gaan. Waarschuwingen worden gegeven vanaf windkracht 6 en dat is veel als je nog niet vertrouwd bent met het Wad.

* Zicht

Goed zicht is belangrijk voor een veilige navigatie. Het zicht kan minder zijn tijdens buien en door mist van zee. Luister naar het weerbericht van bijvoorbeeld de Brandaris (over de marifoon) en kijk naar de horizon. Het zicht kan onverwacht afnemen door mist van zee.

Jentsje van der Molen, vrijwillig schipper bij KNRM Lauwersoog: “Luister de weerberichten uit voordat je het wad op gaat.”

MEER HIEROVER IN **HFSTK 4** VAN HET
HANDBOEK VAREN OP DE WADDENZEE

6 Gebruik de nieuwste zeekaart

De geulen op het Wad zijn op een aantal plaatsen erg veranderlijk. Navigeer daarom altijd met de meest recente Waddenkaart die beschikbaar is.

Waddenkaarten

De papieren kaarten voor het Nederlandse Wad worden uitgegeven door de Hydrografische Dienst van de Koninklijke Marine en zijn te koop in elke watersportwinkel.

Elektronische kaarten

Een elektronische kaart op de laptop of tablet is steeds gewoner aan boord. Ook de elektronische kaart moet je regelmatig vernieuwen of updaten. En we raden iedereen aan naast de elektronische kaart ook de papieren kaart aan boord te hebben.

“Alleen onervaren Wadvaarders navigeren met een oude kaart. Ze lenen nog even snel een oude kaart van een collega voor hun eerste Waddentocht. Terwijl je als nieuweling juist alle informatie goed kunt gebruiken.”

Marianne van der Linden (auteur 'Handboek Varen op de Waddenzee'):

MEER HIEROVER OP PAG. 88 & 89 VAN HET
HANDBOEK VAREN OP DE WADDENZEE

Gilbert de Bruin, kartograaf bij de Hydrografische Dienst van de Koninklijke Marine: “Bijna jaarlijks geven we nieuwe kaarten uit voor de Waddenzee. We spannen ons in om de schipper te helpen veilig te navigeren in dit dynamische gebied.”

7 Draag een reddingsvest

Draag aan dek altijd een reddingsvest. Het zorgt ervoor dat je zichtbaar bent in het geval je overboord gaat. Bovendien: wanneer je bewusteloos raakt (omdat je bijvoorbeeld tijdens de val je hoofd stoot), gaat de lucht uit je longen en verdwijnt je snel onder water.

Man-overboord

De man-overboord-manoeuvre is een moeilijke manoeuvre, die onervaren bemanningsleden meestal niet beheersen. Vertel de bemanning wat ze moeten doen in geval van een man-overboord situatie. Op welk marifoonkanaal kunnen ze hulp invoeren? Hoe zorg je ervoor dat je de drenkeling niet uit het oog verliest?

Zichtbaarheid

En reddingsvest vergroot de vindbaarheid van de drenkeling. De grote gele ballon van het opgeblazen reddingsvest is, vergeleken met een nat hoofd dat maar net boven water uit steekt, veel beter zichtbaar.

Uit het water

Een drenkeling met een reddingsvest is veel makkelijker uit het water te tillen. De meeste vesten hebben een harnas met een speciale ring aan de voorkant om een lijn aan vast te maken.

MEER HIEROVER OP **PAG. 152** VAN HET
HANDBOEK VAREN OP DE WADDENZEE

De kans dat bemanningsleden en reddingswerkers je terug kunnen vinden, is aanzienlijk groter met een reddingsvest.

8 Navigeer!

De navigatie op het Wad luistert heel nauw. Een vergissing van 1 zeemijl in je positie is op open zee niet zo erg, maar in de smalle geulen van het Wad kan dat wel van belang zijn.

Betonning

De betonning is een belangrijk hulpmiddel bij de navigatie om de smalle geulen op het Wad te kunnen vinden. Er is laterale (groene en rode tonnen) en kardinale (geel-zwarte tonnen) betonning. Van oorsprong markeert een kardinale ton een afzonderlijk gevaar, maar op het Wad ligt de kardinale ton ook vaak als scheidingston.

Kijk om je heen

Neem minstens drie referenties om je te oriënteren. Dat maakt je navigatie betrouwbaar. Kies oriëntatiepunten ver weg, bijvoorbeeld het silhouet van een eiland, en dichtbij, bijvoorbeeld de betonning. Naast herkenbare punten dichtbij en ver weg kun je als derde referentie de informatie van GPS, kompas en dieptemeter benutten.

Alles moet kloppen

Als er iets niet klopt, besteed er dan aandacht aan!
Wie navigeert mag streng zijn: alles moet kloppen.

MEER HIEROVER IN **HFSTK 5** VAN HET
HANDBOEK VAREN OP DE WADDENZEE

Scheeps
Wijs

9 Let op dwarsstroom

Wanneer je een geul dwars op de stroomrichting oversteekt, dan zet de stroming je opzij. Ook als je niet precies recht tegen de stroom in vaart, zal je schip op de stroming weg 'scheren'. Dit heet 'stroomverzet'.

Desoriëntatie

Wanneer je niet bedacht bent op dwarsstroom, ben je soms ineens ergens waar je niet wilt zijn. Dichtbij een ondiepte of in het vaarwater van de snelle veerboot. Dat gaat ongemerkt als je alleen de boeien gebruikt om je te oriënteren. Gebruik daarom altijd meerdere referenties en oefen je oog om stroomverzet te herkennen.

Jan Almoes: 'Kijk ook achterom!'

Jan Almoes was kapitein op de snelle veerboten 'Tiger' en 'Koegelwieck'. Hij voer bijna dagelijks heen en weer tussen Harlingen en Terschelling. Zijn advies voor de recreatievaart: "Door de stroming kom je soms ongemerkt midden in het vaarwater uit, waar de veerboot ook vaart. Kijk regelmatig achter je, naar de ton waar je vandaan komt. Je kunt dan zien of je in een rechte lijn naar de volgende ton vaart. Een achtergrondpeiling is nog betrouwbaarder, als je dat niet kent, leer hem dan gebruiken. Marianne legt die methode in het Handboek Varen op de Waddenzee uit."

MEER HIEROVER OP PAG. 118 - 121 VAN HET
HANDBOEK VAREN OP DE WADDENZEE

Jan Almoes, voormalig kapitein op de snelle veerboten 'Tiger' en 'Koegelwieck' in het Handboek Varen op de Waddenzee: "Als veerbootkapitein moet je ver vooruitkijken. Voorspelbaar vaargedrag van kleine schepen helpt ons om op tijd de juiste keuzes te maken."

10 Respecteer de natuur

De Waddenzee is 'Unesco Werelderfgoed' en 'Beschermd Natuurgebied'. De natuur vormt het landschap waarin we varen.

Waarom is het Wad zo bijzonder?

Zeehonden en vogels vallen het meeste op, maar daarachter gaat een complex ecosysteem schuil.

"Ze hebben weinig tijd"

Het Nederlandse Waddengebied telt gemiddeld per jaar 700.000 wadvogels. Ze komen af op de grote aantallen bodemdieren.

Otto Overdijk van Natuurmonumenten vertelt kleurrijk:

"Veel vogels op het Wad leven in het ritme van het getij. Met hoogwater slapen ze op hoge zandbanken zoals de Richel en Griend. Bij vallend water eten ze op de grens van water naar zand. Ze vliegen achter het lage water aan, steeds verder onder de eilanden en richting de Friese kust. Als het water ook daar weer opkomt, vliegen ze terug naar de hoge zandbank terug, hun slaapplek."

Erecode voor het Wad

In de 'Erecode voor Wadliefhebbers' staat wat we kunnen doen om de unieke natuur van het Werelderfgoed Waddenzee te behouden en beschermen.

MEER HIEROVER OP PAG. 6 & 212 VAN HET
HANDBOEK VAREN OP DE WADDENZEE

De digitale brochure aanvragen kan op www.ikpasophetwad.nl

Jan Huneman (Wadwachter Staatsbosbeheer op de Boschplaat van Terschelling): "Voor de natuur hoeft varen op de Waddenzee geen bezwaar te zijn. Mens en natuur gaan heel goed samen als we een aantal spelregels in acht nemen. In de 'Erecode' zijn de regels samengevat tot praktische tips. Op die manier blijft het Wad open voor ons allemaal."

Met dank aan de KNRM

De Koninklijke Nederlandse Redding Maatschappij (KNRM) is een zelfstandig opererende, ongesubsidieerde organisatie die kosteloos mensen redt op zee en open water.

Veiligheid

De KNRM heeft het thema 'Veiligheid' hoog in het vaandel staan en ScheepsWijs wil daar graag haar bijdrage aan leveren. Met de juiste voorbereiding kunnen veel problemen voorkomen worden.

24/7 professionele hulp

Als het echt nodig is, mag je een beroep doen op de hulp van de KNRM: 24 uur per dag, elke dag van de week, ook op feestdagen en onder alle (weers-)omstandigheden, vanuit 45 reddingstations, met 1.300 vrijwilligers en 75 reddingboten.

Janneke Stokroos van de KNRM: "De professionele vrijwilligers kunnen hun werk alleen doen met steun van onze achterban. De KNRM wordt volledig bekostigd uit vrijwillige bijdragen. De belangrijkste mensen zijn onze donateurs, de zogenaamde 'Redders aan de wal'."

Steun de KNRM

Word donateur en als je dat al bent is er voor iedereen een passende manier om te helpen. Kijk op www.knrm.nl/steun-ons

Varen doe je Samen!

In het samenwerkingsverband 'Varen doe je Samen!' werken onder andere Rijkswaterstaat, de grote havens, de ANWB, de Politie en de KNRM samen.

Beroepsvaart en recreatie

Vooral waar beroepsvaart en recreatievaartuigen elkaar ontmoeten, de zogenaamde 'knooppunten' is er aandacht om samen de veiligheid te vergroten. Ook op de Waddenzee kom je beroepsvaart tegen. Veerboten, vissersschepen en zeeschepen. Hoe meer we elkaars vaargedrag begrijpen, hoe veiliger het wordt op het water.

Knooppuntenboekjes

Varen Doe je Samen! maakt 'knooppuntenboekjes' voor de drukste vaarwegen in Nederland. In het knooppuntenboekje 'routes op de Waddenzee' lees je hoe je veilig vaart in de buurt van vissers, zeeschepen en veerboten.

www.varendoejesamen.nl/knooppunten

Varen doe je Samen!

de Provincies

met medewerking van

Vragen? Of nieuwsgierig naar andere aandachtspunten voor veiligheid op het water? Kijk op www.varendoejesamen.nl of download de gratis 'Varen doe je Samen!' app.

'Varen doe je Samen!' ook op

Hoe mooi is het Wad?

Wij vinden het leuk om je ervaringen op de Waddenzee te lezen. Een kaartje met je route erbij is handig. Je verhaal kan naar: info@scheepswijs.nl

Foto's

Stuur je ook je mooiste foto mee? Dan maak je kans op een plek in de volgende druk van het Handboek Varen op de Waddenzee.

Veel Waddenplezier!

Alvast dank!

Marianne van der Linden

ScheepsWijs

Colofon

Veilig Varen op de Waddenzee

Auteur: Marianne van der Linden

Redactie: Eva Kors

Foto's: ScheepsWijs, KNRM

Uitgever: ScheepsWijs

Disclaimer

Gebruik van deze informatie is voor eigen risico. Getijdengegevens kunnen afwijken van de astronomische voorspelling. Verdiep uw kennis over het varen op de Waddenzee voordat u de tocht aanvaardt!

Copyright

Alle rechten op deze uitgave berusten bij ScheepsWijs. Niets uit deze uitgave mag worden gebruikt of gedeeld zonder schriftelijke toestemming van ScheepsWijs. U kunt uw verzoek per mail indienen bij de auteur via: info@scheepswijs.nl